

ევროკავშირთან ეკონომიკური პარტნიორობის პერსპექტივები

ევგენი ბარათაშვილი,
სტუ-ს პროფესორი

თამარ ლაგვილავა,
სტუ-ს დოქტორანტი

რეზიუმე

საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციის პროცესი არამარტო გარკვეული ვალდებულებების შესრულებას, არამედ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ახლებური ხედვისა და მიდგომების გაზიარებას გულისხმობს.

ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმებაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის კომპონენტს (DCFTA), რომლის ამოქმედებით საქართველოში წარმოებული პროდუქციისათვის, გარკვეული პირობების დაკმაყოფილების შემთხვევაში, გაიხსნება მსოფლიოს უმსხვილესი ბაზარი, რომელიც 28 ქვეყანასა და 500 მილიონზე მეტ მომხმარებელს აერთიანებს. ეს ყველაფერი უზრუნველყოფს გრძელვადიან ეკონომიკურ ზრდას, პოლიტიკურ სტაბილურობას და მწვავე სოციალური პრობლემების გადაჭრას.

საკვანძო სიტყვები: ევროინტეგრაცია, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება, შეთანხმება თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ

Economic Partnership Perspectives with European Union

Evgeni Baratashvili,
Professor of GTU
Tamar Lagvilava,
PhD of GTU

Summary

The EU integration process is not only the implementation of certain obligations, but also the sharing of a new vision and approach on the country's socio-economic development.

In the Association Agreement between the European Union and Georgia one important part is the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA). Application of the DCFTA provides access to the world's largest market, encompassing 28 countries and 500 million consumers for Georgian products meeting European standards. All this provides a long-term economic growth, political stability and acute social problems.

Keywords: European integration, socio-economic development, the Agreement on Free Trade Area

გასული საუკუნის 90-იან წლებში საქართველომ დამოუკიდებლობის დეკლარირება გააკეთა, რეალურად, მაშინაც და მომდევნო, დაახლოებით, ათი წელი ვიყავით რუსეთის ნაწილი. სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ ოცნლეულში საქართველოს ეკონომიკამ დიდი ცვლილებები განიცადა. განსაკუთრებით მძიმე გამოდგა დამოუკიდებლობის პირველი წლები, როცა ყოველგვარი გააზრებული ეკონომიკური პოლიტიკის გარეშე მყოფი ქვეყანა შეიარაღებულ კონფლიქტებში აღმოჩნდა ჩათრეული. მნიშვნელოვანი შეცდომები იქნა დაშვებული მბრძანებლურიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლისას, განსაკუთრებით სანყის ეტაპზე. საქართველოს ეკონომიკაზე 1998 წლის რუსეთის დეფოლტის უარყოფითმა გავლენამ, ხოლო შემდგომ ეკონომიკის რეფორმირებისას დაშვებულმა შეცდომებმა ქვეყანაში საბიუჯეტო და ენერგეტიკული კრიზისი გაამწვავა. 2003 წლისთვის საქართველოს მოსახლეობის 52 პროცენტს საარსებო მინიმუმზე ნაკლები შემოსავალი ჰქონდა. რუსეთზე ეკონომიკურ დამოკიდებულებას განაპირობებდა ის, რომ ყველაფერი მიბმული იყო რუსეთის ბაზართან. რუსეთს შეეძლო ნებისმიერ დროს ამ დეკლარირებული თავისუფლება დაესრულებინა. წლების განმავლობაში ჩვენ მუდმივად ვეძებდით საგარეო ვაჭრობაში პარტნიორს, ორგანიზაციას თუ ქვეყანას, რომელიც მხარს დაუჭერდა საქართველოს და ჩვენს ეკონომიკურ განვითარებას. მსოფლიო ხშირად ახსენებს ე.წ. „აზიურ ვეფხვებს“, განვითარებულ აზიურ ქვეყნებს და არასდროს ვუსვამთ ხაზს იმას, რომ ეს ქვეყნები იმიტომ არიან წარმატებულნი, რომ მათი ძირითადი სავაჭრო პარტნიორი ევროპაა. წლების განმავლობაში საქართველოს საზრუნავი იყო შეეცვალა ვაჭრობის გეოგრაფია, თავდაპირველად იყო GSP-ი, ანუ შეღავათიანი ტარიფები. შემდეგ

ევროპამ უფრო მეტი ასპარეზი მოგვცა და ე.წ. „GSP+“-ის რეჟიმში გადაგვიყვანა, რომლის ფარგლებშიც 7000 დასახელების საქონელზე მოხსნა საბაჟო გადასახადი. ტარიფების გარდა, დარჩა არასატარიფო ბარიერები, რომელმაც ხელი შეუშალა საქართველოს ბიზნესი შერწყმოდა ევროპას.

ევროპასთან ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერა უმნიშვნელოვანესია ინვესტიციების ზრდის კუთხით: როცა ინვესტორი იღებს გადაწყვეტილებას, მოახდინოს ინვესტირება ამა თუ იმ ქვეყანაში, ის ითვლის ამ ქვეყნის ბაზრის მოცულობას. რადგან საქართველო პატარა ქვეყანაა, ინვესტორთა მხრიდან

მუდმივად მიმდინარეობს ორჭოფობა ინვესტირების თაობაზე. ამ ხელშეკრულების თანახმად, საქართველო ხდება უკვე ევროპის ბაზრის ნაწილი და როცა ვინმე ინვესტირებას აკეთებს საქართველოში, ის იმანენტურად მოიაზრებს მთელს ევროპას, როგორც ბაზარს. ეს არის ძალიან დიდი შესაძლებლობა მოსახლეობისთვის. როდის იგრძნობს ამას მოსახლეობა? მინიმუმ 2-3 წლის შემდეგ. დრო სჭირდება იმას, რომ მოხდეს სანარმოების გადმოტანა ევროპიდან ან აზიიდან საქართველოში, მოხდეს ინვენტარიზაცია, ამუშავდეს და შემდგომ ეს ყველაფერი დაუბრუნდეს მოსახლეობას, როგორც მეტი შემოსავალი, სოციალური დაცვის მხრივ მეტი გარანტიები და, ბუნებრივია, მაღალი ხელფასი.

ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DCFTA) სარგებლის მომტანი იქნება საქართველოსთვის იმ მოქალაქეთა კეთილდღეობის ამაღლების თვალსაზრისით, რომელთაც ექნებათ ნვდომა უკეთესი ხარისხის პროდუქციასთან შიდა ბაზარზე და უფრო შორეული პერსპექტივით, გაეზრდებათ შემოსავლები ევროპასთან ინტეგრაციის შედეგად სტიმულირებული ახალი ბიზნეს-შესაძლებლობებისა და ეკონომიკური ზრდის გამო. შეღავათიანი სავაჭრო რეჟიმების გამოყენების წარსული გამოცდილება ცხადყოფს, რომ ვაჭრობა ცალსახად იხრება იმ პროდუქტებისკენ, რომლებზეც ვრცელდება აღნიშნული შეღავათები. შესაძლო მნიშვნელოვანი გამოწვევები, იქნება ასევე გაზრდილი იმპორტი ევროკავშირიდან და დამატებითი წნეხი ადგილობრივ მწარმოებლებზე, განსაკუთრებით პირველ პერიოდში, რასაც დაემატება გაზრდილი ღირებულება პროდუქტებზე ევროკავშირის სტანდარტებთან შესაბამისობის მკაცრი მოთხოვნის გამო.

DCFTA შეთანხმების ამოქმედებით გამოწვეული შესაძლო გვერდითი ეფექტებისა და გამოწვევების შერბილების მიზნით ჩვენ შევიმუშავეთ რეკომენდაციები, მიმართული სამ ძირითად სექტორისკენ: საქართველოს მთავრობა, ევროკავშირი, საქართველოს პარლამენტი და არასამთავრობო ორგანიზაციები. საქართველოს მთავრობა და ევროკავშირი - ანალიტიკური არასამთავრობო ორგანიზაციების გამოყენებით ექსპერტიზისა და დამატებითი ადამიანური რესურსების კუთხით და საჯარო დიალოგების წარმართვის სტიმულირებისთვის აღნიშნულ პროცესში აუცილებელია საშუალო და გრძელვადიანი სტრატეგიების შემუშავება სასოფლო-სამეურნეო სექტორისთვის, მისი საექსპორტო პოტენციალის შეფასებით და იმ სექტორების განსაზღვრით, რომლებშიც საქართველო, შესაძლოა, კონკურენტულ უპირატესობას ფლობდეს. ქვეყნის კონკურენტული უპირატესობის შეფასება სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოების მხრივ და უფრო მეტად პერსპექტიულ სფეროებზე აქცენტირება პირველ ხანებში, რაც მომდევნო პერიოდში დაგროვილი სარგებლის სხვა სფეროებზე გადანაწილებას გულისხმობს. განსაკუთრებული აქცენტი უნდა

გაკეთდეს ევროკავშირის მიერ მონოდებული ტექნიკური და ფინანსური დახმარების სწორ მიმართვაზე, ხელშესახები შედეგების მიღების მიზნით. ევროკავშირის ქვეყნებიდან სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის იმპორტის ნავარაუდები ზრდის შედეგად ადგილობრივ მწარმოებლებზე გამოწვეული წნეხის შერბილების მიზნით მთავრობამ უნდა შეიმუშავოს მიზნობრივი სექტორალური პროგრამები და ინიციატივები კონკურენტულ დარგებში ექსპორტის პოტენციალის ზრდის მიზნით. ეს ინიციატივები, უპირველესად, მიმართულ უნდა იქნას ადგილობრივი მწარმოებლების დახმარებისკენ, რათა მათ წარმატებით შეძლონ ევროკავშირის შესაბამისი რეგულაციებისა და სტანდარტიზაციის პროცედურების დაკმაყოფილება.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გამოწვევა იქნება არასატარიფო ღონისძიებებით დადგენილი მოთხოვნების შესრულება. ამ მხრივ, პრიორიტეტი უნდა მიენიჭოს დახმარებას სერტიფიცირების პროცედურებში, კონსულტაციების ჩატარებას, ფერმერების სახლებისა და ტრენინგცენტრების როლის ზრდას. ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა საკვანძო მნიშვნელობის მქონეა მწარმოებლებისთვის, ტრენინგისა და განათლების პარალელურად. ასიმეტრიული ინფორმაციის დაძლევის ერთ-ერთი წარმატებული გზა შეიძლება იყოს სახელმძღვანელოს შექმნა მწარმოებლებისთვის, სადაც მოცემული იქნება ვაჭრობასთან დაკავშირებული ინფორმაცია, კერძოდ, თუ როგორ უნდა განხორციელდეს ექსპორტი ევროკავშირის ქვეყნებში. სახელმძღვანელო უნდა იყოს ძალზე კონკრეტული და შეიცავდეს ინფორმაციას სატარიფო და არასატარიფო ბარიერების შესახებ. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ვებპორტალი თავდაპირველად სწორედ ამ მიზნით შეიქმნა, მაგრამ ამჟამად იგი ძალზე ფართოა და არ შეიცავს კონკრეტულ ინფორმაციას სექტორალურ პროდუქტზე, პროდუქტის კოდის მიხედვით. საინფორმაციო კამპანია დაეხმარება აგრობიზნესში ჩართულ ადამიანებს, უკეთ გამოიყენონ საკუთარი შესაძლებლობები და ასევე, უკეთ გაიაზრონ გამოწვევები. ევროკავშირის როლი აღნიშნულ პროცესში გულისხმობს ასოცირების შეთანხმების კონკრეტული მუხლების გარკვევით ახსნა-განმარტებას, რომლებიც ერთი წაკითხვით რთულია აღსაქმელად და რამდენადმე ურთიერთგამომრიცხავიც კია. ინფორმაცია საზოგადოებას უნდა გადაეცეს სამოქალაქო საზოგადოების სექტორების მეშვეობით, რომლებიც, თავის მხრივ, მას ბიზნესორგანიზაციებს და ფართო საზოგადოებას მიაწვდიან.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის მიუხედავად გადაჭარბებულად დიდი იმედები იმისა, რომ ქართული პროდუქცია დაიპყრობს ევროპულ ბაზარს, არ უნდა გვქონდეს. გარდა ევროკავშირის მიერ საკუთარი ბაზრის დაცვისა, ჩვენი ამჟამინდელი პოტენციალი ევროპულ ბაზარზე დასამკვიდრებლად მეტისმეტად სუსტია იმის გათვალისწინებით, რომ სოფლის მეურნეობა არის საქართველოს ეკონომიკის უსუსტესი

რგოლი, ამ დარგში საქართველოში შრომის მწარმოებლურობა 60-ჯერ და მეტად ჩამორჩება ევროკავშირის ანალოგიურ მაჩვენებელს. თავად საქართველოს შიდა სამომხმარებლო ბაზარი თითქმის 4/5-ით ოკუპირებულია იმპორტირებული საქონლით და პირველი რიგის ამოცანას წარმოადგენს არა საგარეო ექსპანსია, არამედ შიდა სამომხმარებლო ბაზრის „რეკონკისტა“ — სამამულო წარმოების პროდუქციის მიერ წამყვანი როლის დამკვიდრება შიდა სამომხმარებლო სასურსათო ბაზარზე. მაგალითად, ევროკავშირში, შეთანხმებით, შესაძლებელი გახდება 4.4 ათასი ტონა მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვისა და 0.5 ათასი ტონა ფრინველის ხორცის შეტანა. მაგრამ თავად საქართველოში ხორცის მოხმარებაში ადგილობრივი წარმოების ხორცის წილი მხოლოდ 36 პროცენტია და ყოველწლიურად ხორციელდება 60 ათას ტონაზე მეტი ხორცის იმპორტი.

საქართველოში ისედაც დაბალი იმპორტის (საბაჟო) გადასახადებია და მათი მეშვეობით საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტში ყოველწლიურად მიზილზეებული თანხა მხოლოდ დაახლოებით 90 მლნ ლარია — ამჟამინდელი საბიუჯეტო შემოსავლების დაახლოებით 1.2 პროცენტი. შესაბამისად, ევროკავშირთან შეთანხმების ხელმოწერის შემდეგ, საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვის მოცულობისა და სტრუქტურის გათვალისწინებით, ქვეყნის საბიუჯეტო შემოსავლების კლება დაახლოებით 25-30 მლნ. ლარი იქნება. მისი კომპენსირება შესაძლებელი იქნება იმით, რომ ექსპორტის ყოველწლიური მატება ბოლო წლებში 400 მლნ. აშშ დოლარს აღემატება და მხოლოდ აღნიშნული ნამატის წარმოებით მიღებული მოგების გადასახადი მნიშვნელოვნად აღემატება ბიუჯეტის მოსალოდნელ კლებას ევროკავშირიდან იმპორტირებულ საქონელზე საბაჟო გადასახადების შემცირებით.

ექსპერტები ევროკავშირთან შეთანხმების მიღწევის შემდეგ მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდას ვარაუდობენ 1.7%-ით, ხოლო გრძელვადიან პერსპექტივაში — 4.3%-ით. ექსპორტის ზრდას, შესაბამისად, 9% და 12%-ით, ხოლო იმპორტისა — 4.4% და 7.5%-ით. მაგრამ არაფერი არაა ნათქვამი, არის თუ არა გათვალისწინებული აღნიშნულ ზრდაში სინერგიის ეფექტი, რაც შეიძლება შეთანხმების შედეგად შესაძლებლობებისა და მოთხოვნების ზრდამ გამოიწვიოს. საქართველოს ექსპორტი ბოლო 8 წლის მანძილზე (2006-2013 წლებში) საშუალოდ ყოველწლიურად იზრდებოდა დაახლოებით 16.5%-ით ხოლო იმპორტი 15.7%-ით. ფაქტობრივად, გამოდის, რომ შეთანხმების შემდეგ ექსპორტის ზრდის ტემპი შემცირდება, ხოლო იმპორტისა — უცვლელი დარჩება. პროდუქციის ხარისხის ზრდა და ევროკავშირის (და, შესაბამისად, მსოფლიო სტანდარტების დონეზე აყვანა) გამოიწვევს უახლოეს წლებში არა მარტო ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდას, არამედ ევროკავშირში ექსპორტის რეალურ ზრდას საშუალოდ 1.5-2-ჯერ, ანუ 300-600 მლნ დოლარით, რაც ქვეყანაში მშპ-ის დაახლოებით 2%-იანი ზრდის ეკვივალ-

ენტი იქნება.

ევროკავშირში მოკლე დროში და დიდი რაოდენობით ვერ მოხდება ქართული პროდუქციის შეტანა. დღეისათვის ევროკავშირის ბაზარი, სტრუქტურირებული, გაჯერებული და საკმაოდ დაცული იმისათვის, რომ მასში შესვლა და დამკვიდრება, მნიშვნელოვანი სეგმენტის მოპოვება შეძლონ ახალმა მოთამაშეებმა. ეს გარკვეულ წილად ნააგავს იმ მოლოდინს, რაც საქართველოს წინა ხელისუფლებას გააჩნდა ჩინეთის ბაზრისადმი ქართული ღვინის ექსპორტის კუთხით. — ფაქტობრივად კი, ჩინეთის 1.5-მილიარდიანი მოსახლეობის მქონე ბაზარმა 2006-2012 წლებში შეიძინა იმ ქართული ღვინის მხოლოდ 10%, რაც რუსეთის 143-მილიონიანმა ბაზარმა — მხოლოდ 2006 წლის პირველი 4 თვის მანძილზე (ემბარგოს გამოცხადებამდე). ამიტომ, ზოგადად 500 მლნ-იანი ბაზარი საინტერესო და მომხიბვლელია ქართული ეკონომიკისთვის, თუმცა იქ დამკვიდრება გულისხმობს თამაშის შესაბამის წესის, ადეკვატური ხარისხისა და მიწოდების პირობების დაცვას, უმკაცრესი კონკურენციის დაძლევას, რა მხრივაც ქართულ მხარეს ჯერ კიდევ მოუწევს სერიოზული და ხანგრძლივი მუშაობა. თუ პირდაპირი ეკონომიკური ეფექტი საერთო ევროპულ ბაზარზე ქართული პროდუქციის საგრძნობი ექსპანსიით ვერ მოხდება, მაშინ საბოლოო ჯამში, რა კონკრეტული სარგებელის მომტანი იქნება აღნიშნული შეთანხმება ზოგადად ქართული ეკონომიკისათვის და კონკრეტულად, რიგითი ქართველი მომხმარებლისთვის?

შეთანხმების ერთ-ერთი თვალსაჩინო შედეგია სავიზო რეჟიმის გაიოლება, აგრეთვე ქართული ადგილობრივი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ხარისხის ზრდა, საშუალო და მცირე საწარმოების მეტი შესაძლებლობების უზრუნველყოფა, ახალგაზრდებისთვის ევროპული განათლების ხელმძღვანელობის გაუმჯობესება და ენერგეტიკის სფეროში ენერგო ეფექტიანობის გაზრდა და განახლებადი ენერგო რესურსების განვითარების უზრუნველყოფა. ყოველივე ეს, გამყარებული სამართლებრივი ფონისა და კანონის უზენაესობის, ნებისმიერი ინსტიტუტის, სამსახურის და საჯარო მოხელის საქმიანობის ტრანსფარეტულობისა და პასუხისმგებლობის ზრდის ფონზე. ამავე დროს, გრძელვადიან პერსპექტივაში ეს ხელშეკრულება შეიძლება განხილულ იქნას როგორც მთავარი ლეიტმოტივი არა იმდენად ევროკავშირის ბაზარზე დამკვიდრების, საქართველოდან ექსპორტის ნახალისების სტრატეგიაში, რამდენადაც საქართველოს შიდა ბაზარზე ევროპული სტანდარტების შესაბამისი ქართული სამამულო პროდუქციის წარმოებისა და დამკვიდრებისათვის, იმპორტირებული საქონლის ქართული პროდუქციით ჩანაცვლებისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ადეიშვილი გ., ასათიანი რ. ეკონომიკური თეორია. თბ., 1998.
2. ბარათაშვილი ე., ბაკაშვილი ნ., ფარესაშვილი ნ., გეჩბაია ბ., მესხიშვილი დ., თანამედროვე ბიზნეს სტრატეგიები, გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბ. 2011.
3. აბრალავა ა., ეროვნული ეკონომიკა და გლობალიზაცია, თბ. 2005,
4. არნანია-კეჭულაძე თ. ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორია. თბ., 2009
5. ევროკავშირის წარმომადგენლობა საქართველოში https://eeas.europa.eu/delegations/georgia_ka
5. <http://mfa.gov.ge/>